

ENTRE EL RIGOR I LA IRONIA, AMB LUCIDESA.
NOTES SOBRE JOSEP M. PUIG SALELLAS

Lluís JOU I MIRABENT

Notari de Barcelona i arxiver de protocols
Professor associat de dret civil

Coneixia en Puig Salellas des del temps en què jo preparava les oposicions. El coneixia de nom, gairebé no l'havia tractat. Li havia llegit algun article jurídic i l'havia vist a Sitges per la Festa Major de 1981, quan hi va venir, amb els notaris Raimon Noguera i Lluís Roca-Sastre, per a la presentació al saló de plens de l'Ajuntament de la primera publicació de la Fundació Noguera: el catàleg dels protocols de l'Arxiu de Sitges, fruit primer de la tasca immensa d'inventariar tots els protocols notariais existents a Catalunya que s'havia impositat la Fundació.¹

Hi vaig parlar per primer cop el setembre de 1984 a Tossa de Mar amb ocasió de les Jornades de Dret Civil Català que s'hi celebren biennalment des de 1980 i que ell mateix va contribuir a impulsar. Llavors era notari de Belmonte de Miranda, un *concejo* muntanyenc i pobre de l'occident d'Astúries que té per fill il·lustre en Josep M. Álvarez, secretari general de la UGT de Catalunya. Ell, Puig Salellas, ja havia estat degà del Col·legi de Notaris, aleshores dit de Barcelona. Vam parlar de dret civil, de la manca endèmica de notaris catalans i també de la *Revista de Llengua i Dret* en la qual ell col·laborava des del primer número i que jo ja seguia. Quan ens acomiadàrem em va animar a escriure-hi un article sobre l'ús de les llengües oficials als documents notariais. Content de l'encàrrec, li vaig enviar el text el desembre del mateix any.²

1. PANYELLA, Vinyet, *Catàleg de l'Arxiu Notarial de Sitges*, Inventaris d'arxius notariais de Catalunya, Barcelona, Fundació Noguera, 1981. És el primer d'una llarga sèrie que permetrà a Catalunya tenir catalogats tots els seus protocols, un fons documental d'una riquesa extraordinària.

2. «El fet lingüístic i els documents notariais». Va aparèixer al número 6 de la *Revista*, de desembre de 1985.

Mentrestant, tot just quan m'havia traslladat a una de les notaries de Calafell, em va proposar de fer-me càrrec de la Secretaria de l'Àrea Científica de Llengua i Dret del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Ho va fer d'aquella manera directa, irònica, poc transcendent, que li era pròpia, fixant els dos objectius de fons: elaborar uns principis generals del dret lingüístic, «una mena de principis hipotecaris» recordo que va dir, aplicables a la situació particular de la llengua catalana, i promoure la creació d'un corpus de doctrina jurídica que permetés fer un seguiment crític de l'evolució de la jurisprudència i de les normes de l'Estat, de la Generalitat i de la resta de comunitats amb llengua pròpia.

Es tractava, doncs, d'una banda, d'iniciar un estudi aprofundit de la normativa, llavors recent, de la Llei de 1983 i de la jurisprudència que en derivava d'acord amb el mètode crític, propi del dret privat, que cerca propostes *de lege ferenda*, tot combatent les posicions habituals en l'estudi del dret públic, sempre sotmeses a les doctrines jurisprudencials que admeten, generalment, com a inamovibles. D'altra banda, era urgent comptar amb un gruix d'estudiosos del dret capaços de fer interpretacions favorables a la llengua catalana i de produir textos doctrinals que els tribunals tinguessin a l'abast a l'hora de resoldre els casos que se'ls plantejaven.

Puig Salellas era peculiar. L'antítesi d'un home corrent fins i tot pel posat i l'aspecte. Lúcid, de criteri independent, ràpid de raonament, directe en el discurs, decidit de gest i de fets, convençut de les tesis pròpies però capaç d'admetre que «per a tothom hi ha un camí de Damasc» i, llevat de casos excepcionals en què podia ser molt càustic, respectuós amb els altres en el debat. Tenia, i no sé ni per què ni com, una xarxa de relació social extensa i diversa tot i que no era, ni de lluny, un cortesà ni un relacions públiques i la gent el trobava més aviat sec. Coneixia gent de la Generalitat, llavors encara nova, començant pel president, del món polític, econòmic, empresarial i professional, de la universitat i la recerca, de la societat civil en general, i, és clar, del notariat, tot i que l'avorrien les qüestions d'escalafó i detestava l'endogàmia que, a vegades, és dóna en alguns sectors notariais. Tenia una amistat gairebé devota amb el notari Raimon Noguera i l'advocat Josep M. Vilaseca i Marcet, dues amistats que van ser claus en la seva vida professional i pública.

A l'Àrea de Llengua i Dret del Congrés de Llengua vam treballar ple-gats de manera fàcil, sense reunions innecessàries, per mitjà de comunicacions telefòniques gairebé telegràfiques, sense formalismes i amb un co-

mitè d'àrea sempre ben disposat.³ Vam anar a predicar a Andorra, a Mallorca, a la Facultat de Dret, i a Perpinyà, al Col·legi d'advocats un capvespre memorable. A Barcelona vam organitzar actes als col·legis d'advocats i al de notaris (on només vam ser sis o set) i a la facultat de Dret, amb professors i estudiants. També vam organitzar un cicle de conferències de dret comparat a l'Hotel Majèstic amb professors del Quebec, de Suïssa i de la llavors Iugoslàvia,⁴ que van permetre als congressistes de l'Àrea tenir un contacte ben documentat amb les tres situacions comparades i que personalment em van fer veure que calia que els conceptes jurídics que elaboréssim a l'entorn de la situació catalana fossin exportables com a principis universals. Els treballs finals de l'Àrea, amb aportacions de tots els països de llengua catalana i també del País Basc i de Galícia, es van presentar a Andorra la Vella a començament de maig de 1986 en tres dies intensos de sessions de treball i d'actes oficials en què vam comptar als vespres amb la presència sorneguera del gran conversador que era Raimon Noguera, que havia vingut amb el mateix Puig.⁵ El president del Congrés, Antoni M. Badia i Margarit ens va acompanyar a l'acte de cloenda.⁶

Per raó del seu paper de president d'àrea, Puig Salellas va ser un dels oradors a l'acte d'inauguració del Congrés, que tingué lloc al monestir de Poblet en presència del president Pujol i d'altres autoritats. Hi va fer un discurs que resumeix bé la seva actitud davant dels grans objectius polítics: si el que es proposa amb claredat és una millora pel país, te'n surts perquè la realitat és tossuda i s'acaba imposant. Profund coneixedor del dret català, va aprofitar l'avinentsa d'estar al palau del rei Martí per explicar les dificultats legals que el dret romà havia tingut per imposar-se a Catalunya i com, després de dos segles d'insistència de jutges, notaris i advocats que trobaven la via d'aplicar-lo, les Corts el van reconèixer com a primer suplitori. Va vaticinar per a la plena oficialitat del català la mateixa via, la

3. El formaven, a més d'ell, que el presidia, i jo, que n'era secretari, Josep Benet i Morell, Francesc Ferrer i Gironès, Miquel Mayol, Lluís M de Puig i Oliver, Josep E Rebés i Solé, Eduard Segarra i Trias, Lluís Segura i Guinard i Marc Vila i Riba.

4. Charles-Albert Morand, de la Universitat de Ginebra, Jacques Ivan Morin, de la de Montreal i Silvo Devetak, director de l'Institut per a les qüestions nacionals de Ljubljana.

5. S'hi presentaren 32 ponències i comunicacions amb participació de 42 participants, més un grup nodrit de congressistes que, sense presentar treballs, van intervenir en els debats d'una manera prou activa. Els treballs es van distribuir temàticament per qüestions generals, aplicacions sectorials, situació territorial, i amb un apartat especial per a la situació a Galícia i el País Basc. Vegeu ALSINA I KEITH, Àlex, «El II Congrés Internacional de la Llengua Catalana», a: *Revista de Llengua i Dret*, núm. 7, juny de 1986, pàg. 215-223, i els treballs que se citen a la nota 6.

6. Redactàrem les conclusions l'Antoni Mirambell, l'Antoni Font i jo mateix.

constància i el pas a pas, i el mateix resultat final, satisfactori. Aquesta era la seva actitud davant els reptes: visió de futur, confiança en l'objectiu final, feina ben feta, passes segures i no desaprofitar mai cap avenç en la direcció adequada.

LES AFINITATS ELECTIVES

En acabar les tasques del Congrés⁷ Puig Salellas va voler que el grup de persones que ens hi havíem trobat mantingués el tracte i la cohesió i formés un grup d'opinió. Així doncs, si fa no fa dos o tres cops l'any i ben bé fins a finals de 1991, ens convocava al capvespre al seu despatx de la Diagonal barcelonina on opinàvem, discutíem, intercanviàvem informació sobre normativa i jurisprudència recent i ens repartíem treballs⁸ i articles a fer. Vam treballar en profunditat les tres sentències del Tribunal Constitucional de 26 de juny de 1986 sobre les lleis de normalització lingüística del País Basc, de Catalunya i de Galícia, les tesis de les quals, en el fons favorables a la llei pel que fa al resultat, desagradaven profundament Puig Salellas a causa de l'argumentació ideològica i parcial que les fonamentava i el desequilibri entre el català i el castellà, contrari al primer, que traslluïen.⁹

7. Les ponències es van editar dues vegades. A la col·lecció oficial dels treballs del Congrés (*Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. VI Àrea 5. Llengua i Dret*. Barcelona – Andorra. 1987) i a la col·lecció d'estudis de l'Institut d'Estudis Autònomic (*Llengua i dret. Treballs de l'àrea 5 del segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona Andorra 1986*. Barcelona, Institut d'Estudis Autònomic. 1987). El llibre es va presentar amb solemnitat al Col·legi d'Advocats de Barcelona en un acte en què el president Pujol va acusar la classe jurídica catalana de dur el llum vermell de cua del tren de la normalització del català. Tenia raó, però no tota la raó. Malgrat l'escola i la força de la nostra producció editorial, al món del llibre era important, però sectorial. Malgrat l'*Avui*, la presència a la premsa diària era pobra. A la radiodifusió privada, escassa. A la publicitat i les comunicacions empresarials, llavors pràcticament testimonial. A l'etiquetatge i l'embalatge o al cinema, gairebé nul·la. El greuge rau en el fet que l'àmbit jurídic depèn bàsicament del sector públic: Administració de justícia; notariat, registres públics...

8. Vam arribar a redactar un avantprojecte de llei per a addicionar un títol preliminar a la Llei de normalització lingüística, amb disposicions generals, i modificar-ne puntualment alguns dels articles.

9. STC 82/ 1983, STC 83/1986 i STC 84/ 1986. L'article «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional», publicat al número 8 de la *Revista de Llengua i Dret* (desembre de 1986) és un text clau per conèixer el parer de Puig Salellas sobre la doctrina del TC que sempre va criticar i denunciar per parcial i ideològica. També va ser sempre profundament crític amb el Tribunal en altres aspectes i, de fet, considerava la seva jurisprudència un dels factors més negatius per al desplegament i l'aplicació de l'Estatut d'autonomia.

Seguíem també les primeres passes del que havia de ser la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries, de la tramitació de la qual el diputat de Puig ens posava al corrent, i sobretot, observàvem l'evolució de la jurisprudència del Tribunal Suprem espanyol relacionada amb l'exigència del requisit del coneixement de català a la funció pública, una exigència que la Llei de 1983 no va establir en benefici de la unanimitat política llavors tan desitjada, però que la Generalitat i la majoria dels ajuntaments fixaven en les convocatòries de concursos i oposicions a l'empara de la Llei de la funció pública de 1985 que el Govern del PSOE havia dut al Tribunal Constitucional, igual que havia fet amb la Llei de 1983, tot i que els socialistes les havien votades al Parlament de Catalunya. Aquest punt era a la base de les nostres preocupacions perquè el Tribunal Suprem admetia la tesi, defensada pels advocats de l'Estat, que exigir l'acreditació del coneixement del català era establir una discriminació entre ciutadans espanyols contrària al principi d'igualtat, criteri que, si hagués prosperat, hauria estat un fre greu per al ple reconeixement de l'oficialitat de la llengua pròpia.¹⁰

Coincidíem en aquesta mena de grup d'opinió una colla que érem joves i llavors no ho sabíem: l'Antoni Mirambell, ara catedràtic de dret civil; l'Antoni Font, que ho és de dret mercantil; l'Antoni Milian, avui catedràtic de dret administratiu; en Joan Ramon Solé, tècnic de la Generalitat, sempre el més ben informat fins i tot de la més insòlita i recent ordre ministerial relacionada amb el tema que ens ocupava; l'Oriol Oleart, actualment catedràtic d'història del dret; en Jaume Vernet, que ho és de constitucional, i s'hi van sumar més tard en Carles Duarte, primer director de la *Revista de Llengua i Dret*, i en Lluís Segura, llavors lletrat del Consell Consultiu i després del Govern de les Illes. També hi venien algunes personalitats: Josep

10. La Sentència del Tribunal Constitucional 46/1991, de 28 de febrer, en relació amb l'article 34 de la Llei 17/1985, de 23 de juliol, va resoldre aquesta qüestió de manera favorable a les tesis que manteníem des de Catalunya. Això va permetre que la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística la incorporés sense cap limitació a l'article 11, donant empara legal específica a les normes anteriors com són els decrets 389/1986, de 2 de desembre, i 123/1997, de 13 de maig. En desplegament d'aquest article es van aprovar, després, els decrets 49/2001, de 6 de febrer, sobre la provisió interina de places dels cossos de metges forenses, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de justícia a Catalunya; 152/2001, de 29 de maig, sobre acreditació i certificació de coneixements de català, modificat més tard pel Decret 52/2003, de 20 de febrer, pel qual s'atribueix a l'Institut Ramon Llull la competència sobre certificació de coneixement del català fora del domini lingüístic; i el Decret 161/2002, d'11 de juny, sobre l'acreditació del coneixement del català i de l'aranès en els processos de selecció de personal i de provisió de llocs de treball de les administracions públiques de Catalunya. L'article 33 de l'Estatut d'autonomia de 2006 constitucionalitza la norma i estén aquest requisit a un seguit de funcionaris de l'Estat.

M. Vilaseca i Marcet, Pere Cuixart, Ferrer Gironès, J. E. Rebés i Solé, J. L. Sagarra Zacarini, Joan Verger Garau, o Lluís M. de Puig, entre d'altres. Sovint venien, de Perpinyà, l'advocat Miquel Mayol; d'Andorra, el notari Marc Vila, i de Lleida, en Juli Pallarol, activista de la Franja. L'experiència va ser positiva per a tothom i si en Puig buscava cohesionar-hi un grup, que anava coincidint en el consell de redacció de la *Revista de Llengua i Dret*, ho va aconseguir perquè tots hem conservat el bon tracte personal, una certa presència escrita i una clara coherència doctrinal en matèria de dret lingüístic.

Al llarg d'aquests anys Puig elaborà i publicà un seguit d'articles, sobretot en aquesta revista,¹¹ sobre els principis bàsics de la doble oficialitat lingüística, que de manera interessada la normativa estatal i la jurisprudència denominen *cooficialitat*, en els quals fixava, com a fonamentals, els d'igualtat de l'oficialitat de les dues llengües, el d'indivisibilitat i autonomia de les dues oficialitats, cosa que vol dir que no es pot excloure de cap àmbit qualsevol que sigui la competència material per a regular-lo, i que cada llengua és oficial en si mateixa, cosa que exclou la imposició de l'ús doble. També és seva la configuració del principi de lliure elecció de llengua oficial per part dels ciutadans i de disponibilitat lingüística per part dels funcionaris i servidors públics i la idea que l'oficialitat comporta, per si mateixa, la impossibilitat que els ciutadans alleguin amb eficàcia jurídica el desconeixement d'una llengua oficial. També va aprofundir en altres dos conceptes: el de *llengua pròpia* i el de *normalització*.

L'ALTRA NORMALITZACIÓ: EL DRET CIVIL

En qualsevol cas, d'aquella primera col·laboració a partir de l'Àrea de Llengua i Dret del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana va sorgir entre nosaltres dos una confiança, una complicitat i una amistat mútues que va durar fins que el maig de 2007 va morir. No puc dir que ideològicament coincidíem perquè més aviat era jo que el seguia, però certament que ens aveníem. En la manera d'entendre el dret civil com a sistema lògic d'or-

11. «La doble oficialitat lingüística com a problema jurídic», al número 1, de juny de 1983; «La Llei de normalització lingüística a Catalunya i l'àmbit oficial», al número 3, d'abril de 1984; «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional», al número 8 de desembre de 1986; «La llengua i la dominació política», al número 13, de desembre de 1989, en què comença a fer un tractament més clarament polític, sense allunyar-se però del raonament jurídic, i «Conceptes bàsics de la doble oficialitat», al número 14, de juliol de 1990.

denació dels interessos socials. En la manera de concebre el notariat, com a institució útil perquè la societat civil autoregulés tot allò que li convenia dins del marc d'una llei que permet fer tot allò que no prohibeix. En la importància de la llengua i del dret propis com a elements bàsics de la identitat d'aquest país que calia anar recuperant sense defallença. En la conveniència que el món polític i la societat civil estiguessin relacionats i es respectessin.

Efectivament, vam coincidir els anys 1990 i 1991 en la comissió que va reelaborar l'avantprojecte de Llei reguladora de la successió per causa de mort a Catalunya (ell no suportava precisions professorals com la que traspuava aquest títol) i el va convertir en el Codi de successions de 1991. La seva opinió, sempre raonada i convincent, va ser d'una gran utilitat en tot el procés. La tardor de 1991, quan el govern del PSOE va interposar recurs d'inconstitucionalitat contra la Llei de filiacions, vam tornar a coincidir en la redacció del *Manifest per la defensa del dret civil de Catalunya*, que em va fer redactar i que va defensar ell davant dels representants del món professional i acadèmic que, com a Comissió de Juristes en Defensa del Dret Civil de Catalunya, en van assumir l'autoria. Puig Salellas va tenir una intervenció clau en la creació d'aquesta comissió, acordada amb el conseller Bassols en un dinar en un restaurant vora del seu despatx.¹² I és que cal recordar que Puig Salellas, detractor convençut i constant de la llegítima¹³ i defensor radical del règim matrimonial de separació de béns, ha estat present, d'una manera o altra, en el camí llarg i pacient de recuperació del dret civil de Catalunya, de la «normalització del dret» que en diu l'Antoni Mirambell, des de la Llei de 1984 que va adaptar la Compilació de 1960 als principis constitucionals fins a la creació de l'Observatori de Dret Privat, l'any 2000, del qual ha format part fins l'any 2006.

La participació de Puig Salellas en aquest procés de normalització del dret civil va ser activa tot i que només va assumir la redacció d'una part de la Llei sobre la llegítima. En essència, opinava, contrastava, esmenava, influïa. A les reunions parlava normalment sense passió, i sovint deixava anar una gran dosi d'ironia. Recordo, per exemple, que a la sessió del plenari de

12. El 26 de novembre de 1991, a l'acte públic que tingué lloc al Col·legi d'Advocats de Barcelona perquè les institucions jurídiques catalanes el signessin, ell ho va fer en nom de la Secció de Ciències Jurídiques i Socials de l'Institut d'Estudis Catalans, que presidia. El Govern espanyol va retirar el recurs, juntament amb el que s'havia presentat el 1987 contra la Llei de successió intestada, quan després de les eleccions va quedar en minoria.

13. La regulació vigent, que prové de la Llei 8/1990, de 9 d'abril, de modificació de la regulació de la llegítima és seva, atès que va ser al grup de treball que va elaborar l'Avantprojecte de llei.

la Comissió de Codificació de l'Observatori que va debatre el 2005 el text de l'Avantprojecte de llei del llibre cinquè del Codi civil pel que fa a la propietat horitzontal, va fer unes quantes observacions pràctiques —sempre el dret com a solució pràctica per a la convivència— i, en comentar l'aplicació de la propietat horitzontal a urbanitzacions, mercats, ports esportius i cementiris, es va permetre dir que l'equiparació, malgrat la lògica conceptual, potser era excessiva però que ningú no podria negar que en el cas dels cementiris «l'horitzontalitat és perfecta».

Tot i que té obra escrita en matèria de dret civil, les disquisicions massa teòriques no li plaïen perquè concebia el dret com a conjunt de raonaments lògics que es justifiquen per la seva aplicació a la vida pràctica. La primavera de 1992, un cop aprovat el Codi de successions, em vaig proposar de tirar endavant l'edició d'uns «comentaris»¹⁴ que l'estudiessin des d'una òptica teòrica i pràctica, amb ulls notariais. Vaig buscar la col·laboració de notaris catalans i ell no hi podia faltar. Va ser un dels primers a qui vaig demanar de col·laborar. Tot i que va elogiar el projecte, va respondre que a ell «això d'escriure sobre dret privat li començava a fer una mica de mandra» però que no podia dir-me que no. Va triar de fer l'anàlisi dels vuit primers articles del Codi i va ser un dels primers a lliurar el text.

LA FUNDACIÓ NOGUERA

El 1993 em va proposar d'integrar-me en el Patronat de la Fundació Noguera, instituïda per Raimon Noguera el 1976 amb la finalitat essencial de divulgar i remarcar la importància de la documentació notarial com a font d'investigació històrica, que en aquell moment presidia Lluís Figa Faura i de la qual ell, que n'ha estat des del primer dia l'autèntic motor, era el secretari. En morir Lluís Figa el 1996, en Puig va ser-ne elegit president i jo secretari. Els tretze anys que he tingut la sort de tractar-lo de manera continuada i assídua a la Fundació han estat una experiència excel·lent. Perquè en Puig, que semblava fer-se el desmenjat, s'interessava per tot i era un gestor magnífic, capaç de fer rendir el patrimoni fundacional d'una ma-

14. Lluís JOU I MIRABENT (coord.), *Comentarios al Código de Sucesiones de Catalunya*. Barcelona, Editorial Bosch, 1994 (2 vol.). L'obra, a la qual el llavors degà del Col·legi, Robert Follia, donà ple suport, havia de sortir en català i en castellà amb la col·laboració, pel que fa a la versió catalana, del Departament de Justícia. Tot i que aquesta versió, que va impulsar amb interès el director general Antoni Castella, estava enllestida i tenia consignació, només pendent del pas a impremta, quan ell va ser substituït en el càrrec el projecte es va arraconar.

nera admirable i de destinar els recursos a l'activitat adequada: els llibres, les beques, la revista, els ajuts a terceres institucions, la col·laboració amb d'altres... Amb regularitat, ell i el director de publicacions, Josep Maria Sans Travé, de sempre un bon col·laborador i gran amic seu, es reunien per ordenar el dia a dia de l'activitat i ens en posaven al dia als altres patrons que, periòdicament, hi assistíem.

Els sopars en què, dos cops l'any, ens reuníem amb el Patronat, primer alternant dos restaurants de Barcelona, i després només en un perquè a l'altre no oferien les cartes de plats i vins en català, enllestia entre l'aperitiu i el primer plat els temes de la Fundació: els comptes, l'evolució dels tipus d'interès i del rendiment i la cotització de la cartera de valors, les publicacions i treballs en curs, les col·laboracions... El temps del segon plat, les postres i el cafè era el temps del dret i de la política. Contrastar les seves opinions amb les dels altres membres del Patronat, raonades o improvisades, diverses o coincidents, vehements o subliminals però mai visceral, era un exercici reconfortant, divertit i estimulants.¹⁵ Ell, que ordenava el debat sense fer-ho notar, que era sovint el centre de la conversa i que just a un quart de dotze aixecava la sessió, també ho passava bé. El 14 de febrer de 2007 va presidir el Patronat per darrer cop i amb la lucidesa de sempre.

EL COL·LEGI DE NOTARIS, EL CONSELL SOCIAL DE LA LLENGUA CATALANA I LA COMISSIÓ JURÍDICA ACESSORA

M'agrada d'explicar-ne algunes anècdotes. Quan l'any 1993, la Junta Directiva del Col·legi de Notaris de Barcelona, que presidia en Robert Follia, va proposar a la Junta General la substitució de «Barcelona» per «Catalunya» a la denominació oficial, ell va venir-hi a l'hora justa que començava la reunió —tenia una habilitat especial per estalviar-se les esperes prèvies— va seure a mitja sala saludant amb un gest, com feia sovint, poca gent. Un cop el degà va fer la proposta, van parlar uns quants, que s'allargaven en castellà oposant-se al canvi, perquè, deien, Barcelona era molt coneguda a l'exterior i Catalunya gens, perquè no podia ser que el nostre Col·legi fos l'únic a adoptar una denominació «regional», perquè els notaris de fora de Catalunya farien interpretacions esbiaixades del nostre

15. Són o han estat membres del Patronat, en aquest temps: Enric Gabarró, Enric Brancós, Jordi Figa, Lluís Figa, Robert Follia, Francesc Francino, J. J. López Burniol, Lluís Roca-Sastre, Francesc Torrent i Josep Lluís Vilaseca. També ho havien estat, abans d'entrar-hi, en Raimon Noguera i en Ramon Faus.

acord... Quan se'n va atipar, va parlar ell, amb contundència, assegurant que la història, la legalitat democràtica i la lògica duien al canvi proposat per la Junta i que qualsevol que ens escoltés des del futur no podria ni creure que el discutíssim i, i aquesta era una de les seves idees recurrents, que la realitat era la que era. Sense deixar temps per a rèpliques diletants va demanar al degà que passés a la votació, que va ser favorable al canvi. Avui tots els col·legis notariais d'Espanya es designen pel nom del país al qual serveixen i no pel de llur capital, perquè la realitat és la que és.

Quan el desembre de 1997 el Consell Social de la Llengua Catalana es va haver de posicionar sobre el text del Projecte de llei de política lingüística poc abans que el votés el Parlament de Catalunya, Puig s'hi va mostrar a favor amb una naturalitat absoluta.¹⁶ No tinc a mà les actes del Consell, però recordo que es va limitar a remarcar, amb veu més aviat baixa, mirant-se els papers i només de tant en tant la concurrència, la coherència interna del text que hi presentàvem i va acabar lligant-lo amb la disposició final tercera, això és, la que deroga sense fer-ho la Llei de 1983, per destacar-ne el progrés evident de la situació jurídica del català que representava el nou text i fer un elogi a la «sensibilitat i rigor jurídic del director general», en una discretíssima expansió pública d'afecte que mai no li havia vist i que li vaig agrair íntimament. De fet, Puig estava content del resultat d'aquella Llei perquè hi veia, com no podia ser d'altra manera, la consagració de les conclusions de l'Àrea de Llengua i Dret del Congrés de Llengua¹⁷ i dels conceptes jurídics que ell havia contribuït a construir. Altra cosa és, és clar, que per fer-ne una aplicació rigorosa i adequada a les necessitats socials de la llengua catalana cal decisió política, dotacions econòmiques, imaginació i professionalitat dels responsables tècnics, i implicació social.

Mai no li havia vist una expansió afectiva pública, deia, però això no és

16. El Consell Social de la Llengua Catalana es va crear pel Decret 28/1991 i en Puig en va formar part des del primer moment. Després es va modificar pel Decret 29/2001, de 23 de gener, que va adaptar-lo a les previsions de la Llei 1/1998 i va crear una comissió permanent, de la qual també en formà part. Va deixar-lo el 2005, després de la darrera modificació operada pel Decret 116/2005.

17. Va publicar tres estudis sobre la Llei: «El marc constitucional i estatutari i la Llei de política lingüística», a: *Jornades sobre la Llei de política lingüística* (19 i 20 de febrer de 1998), Barcelona, Institut d'Estudis Autònomic, 1999; «Els grans conceptes de la doble oficialitat en la Llei 1/1998, de política lingüística», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 29, juliol de 1998; «La normativa lingüística i el món socioeconòmic», a: *Estudis jurídics sobre la Llei de política lingüística*, Barcelona/Madrid, Institut d'Estudis Autònomic / Marcial Pons, 1999. M'interessa remarcar la temàtica del seu darrer article, perquè una de les novetats de la Llei 1/1998 era, precisament, la de contenir una regulació de l'ús del català al món socioeconòmic, amb sancions indirectes però clares i ben travades, que ell va procurar d'explicitar.

del tot veritat. El gener de 1994 vaig entrar a formar part de la Comissió Jurídica Assessora, que presidia en Vilaseca Marcet. Puig Salellas n'era membre des del moment que el president Tarradellas la va restaurar, sota la presidència d'en Faus Esteve i en va ser fins al 2005, això és, un quart de segle. Allà vaig tenir ocasió de veure'l treballar, i molt, en matèries de dret públic, al qual s'aproximava amb esperit crític, construccions conceptuais imaginatives i afany innovador. Quan va morir en Josep M. Vilaseca Marcet l'abril de 1995, va assumir la missió de fer-ne l'elogi fúnebre al plenari de la Comissió convocat poc després. No recordo ni una paraula del text, que confio que es conservi a l'arxiu de la Comissió perquè el duia escrit. Però tinc gravada a la memòria la solemnitat que va donar al moment i el silenci de tots els altres. Ens parlava, dret, un Puig Salellas tan diferent...! Quan va acabar de parlar es va eixugar, discretament però d'una manera evident, unes llàgrimes. Com ja he indicat abans, en Vilaseca i ell s'estimaven, es respectaven, i intueixo que s'ajudaven intensament, amb una complicitat sincera.

UNA NOTA DE CAPVESPROL: PERPINYÀ, ANY 1700

Em ve de gust acabar aquestes notes amb una referència, també anecdòtica, d'un dels darrers actes als quals vam anar junts. Va ser la presentació d'un dels volums de la Fundació Noguera, *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*,¹⁸ en què es transcriu el manual o protocol d'un notari de Perpinyà que viu en directe l'aplicació de l'edicte de Lluís XIV, de 2 d'abril de 1700, d'interdicció de la llengua catalana als comptats del Rosselló i la Cerdanya, en compliment del qual el notari redacta el darrer document en català el 28 d'abril no sense posar al protocol la nota següent: «En virtut de l'edicte de Sa Majestat Cristianíssima (que Déu guardi) [...] els actes dels notaris deuen ser escrits en llengua francesa a començar el primer de maig [...] amb defensa de fer-los més en llatí ni en català. Lo dit edicte aporta per pena la nullitat dels dits actes. Sigui el Senyor per sempre alabat i ens faci misericòrdia, ens doni paciència i, conformant-nos amb sa Santa Voluntat, ens encamini pel camí del Cel». Si fa no fa tres-cents cinc anys després, en col·laboració amb la Regidoria d'Afers Catalans de l'Ajuntament de Perpinyà, la Fundació va organitzar la presen-

18. *El manual de 1700 de Jaume Esteve, notari de Perpinyà*, a cura de Joan PEYTAVÍ DELXONA. *Acta Notariorum Cataloniae*. Barcelona, Fundació Noguera, 2004.

tació d'aquest llibre al Palau Pams d'aquella ciutat poc després de Sant Jordi de 2005. Vam sortir del meu despatx al matí en Puig, en Sans Travé, el notari Torrent i jo, que conduïa. A Perpinyà, on se'ns van sumar el professor Lamarca, que havia coincidit amb ell a l'Observatori de Dret Privat, i en Joan Peytaví, que va tenir cura de l'edició del llibre, vam constatar que conservava íntegra la capacitat de convocatòria. La sala de l'Hotel Pams era plena, van venir a la presentació vuit o nou notaris nord-catalans que comprenien el català perfectament tot i que només dos o tres el parlaven. En acabar l'acte, la delegació de la Cambra de Notaris del Departament i el seu president ens van oferir una petita recepció i vam convenir la manera que tots els seus membres rebrien un exemplar del llibre a càrrec de la Cambra. També conservava, doncs, l'optimisme vital, la ironia del discurs, les ganes de fer més feina, el tocar de peus a terra i la confiança en el futur.

El retorn a Barcelona, cap al tard, va ser tan curt com l'anada a Perpinyà. Tan curt com la vida mateixa. Mentre travessàvem el seu Empordà en direcció al sud es va fer fosc. Vam comentar la jornada i la repercussió, fins i tot als mitjans de comunicació, de l'acte que l'havia fet content.¹⁹ Va explicar alguna cosa sobre els camps i les masies del país que passaven vora nostre autopista avall.

A en Puig li agradava el seu país. Li agradava fer coses pel seu país: aquesta seva pàtria tan petita, que segurament també somniava completa.

19. *La Vanguardia* va dedicar gairebé una plana al llibre i la premsa escrita en català, incloent-hi la digital, es va fer ressò de l'acte. També se'n va fer la premsa de Perpinyà. Catalunya Ràdio, Ràdio Arrels i altres emissores també el van cobrir.